38

Πολιτικό Κριτήριο Δεκέμ βριος 11 Ιανουάριος 18

ΠΑ.ΣΟ.Κ.: ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΤΗΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΛΥΣΗ;

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Γράφει ὁ ΤΑΚΗΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ σύνθεση τῆς σημερινῆς Βουλῆς σέ σχέση μέ τήν προηγούμενη, ἀλλά κυρίως μέ τίς προδικτατορικές, ὁμολογουμένως εἶναι κάλεσμα καί πρόκληση γιά ἐνδιαφέρουσες σκέψεις καί πολιτικές ἀναλύσεις. Συνακόλουθα καί γιά κοινωνιολογικές τομές στόν Ἑλληνικό χῶρο, πού ἡ ἀντιστοιχία ἤ ὄχι μέ τίς (προσωρινές;) ἀποκρυσταλλώσεις τῶν κομματικῶν δυνάμεων μποροῦν νά μᾶς ὁδηγήσουν στή διατύπωση πιθανῶν προὀπτικῶν καί στήν πρόβλεψη τῆς κινητικότητας ὅλου ἀνεξαίρετα τοῦ πολιτικοῦ φάσματος. Ἡ μόνιμη πιά κρίση τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ, πού οἱ ἐπιπτώσεις της στήν Ἑλλάδα γίνονται πολύ πιό περίπλοκες ἀπ' τήν ἐξάρτηση ἀλλά καί δυσμορφία τῆς οἰκονομικῆς δομῆς καί λειτουργίας αὐτῆς τῆς χώρας—περιπλοκή πού κοβιστᾶ πολλές φορές ἀνέφικτη τήν ἐφαρμογή ἀκόμα καί τῶν κλασικῶν «λύσεων» τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας — σέ συνδυασμό μέ τή κρίση νομιμότητας πού γιά τή χώρα μας ἀφορᾶ καί τούς δύο χώρους, δηλαδή ὄχι μόνο τήν «ἀριστερά» ἀλλά καί τή «δεξιά», ἔχει αὐξήσει στό ἔπακρο τίς εὐθύνες γιά σωστές ἐπιλογές ὄχι μόνο τῶν κομματικῶν φορέων — κυρίως ὑπεύθυνων γιά τίς σωστές ἀναλύσεις καί τά συμπεράσματα, — ἀλλά καί κάθε συνειδητοῦ πολίτη πού θέλει ν' ἀσχολεῖται μέ τά κοινά.

Μικρή προσπάθεια καί συμβολή ἄς θεωρηθεῖ καί τό ἄρθρο αὐτό πού τ' ἀντικείμενό του εἶναι μιά κριτική τοποθέτηση ἀπέναντι στήν πορεία, στό παρόν καί τό μέλλον τοῦ πρώτου Σοσιαλιστικοῦ κόμματος στήν Ἑλληνική Πολιτική Ἱστορία πού κατορθώνει νά ξεπεράσει τή συμπαθητική προσπάθεια καί νά καταλάβει τό ἕνα τρίτο περίπου τῶν ἑδράνων τῆς Βουλῆς. Φυσικά ἐννοοῦμε τό ΠΑΣΟΚ.

Ἡ πορεία τοῦ ΠΑΣΟΚ, πού ἔχει μόνο λίγα χρόνια ζωῆς, εἶναι πράγματι ἐντυπωσιακή. Κατόρθωσε μέσα σέ τρία μόνο χρόνια νά περάσει ἀπ' τίς προθέσεις μερικῶν (ἑνός;) ἀνθρώπων πού ἐνδεχόμενα εἶχαν κάνει μερικές σκέψεις κατά τή διάρκεια τῆς ἑπταετίας (ἐννοοῦμε τήν ἡγετική ὁμάδα) καί νά φτάσει νά ἐκπροσωπεῖ σήμερα τό τέταρτο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἡ βιαστική προκήρυξη τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1974 ἀπ' τόν κ. Καραμανλῆ καί ἡ ἀναγκαστική συμμετοχή τῶν κομμάτων σ' αὐτές χωρίς τήν ἀπαιτούμενη προετοιμασία ἤ ἀκόμα καί χωρίς τόν χρόνο συγκεκριμένης ἰδεολογικῆς κι ὀργανωτικῆς δουλειᾶς ὥστε νά διαλυθοῦν οἱ ἀσάφειες καί τά ἐρωτηματικά πού γεννιόντουσαν γύρω ἀπ' τίς θέσεις, τήν τακτική καί στρατηγική τῶν κομμάτων (ὅπου ὑπῆρχε πρόθεση γιά κάτι τέτοιο), εἶχε δημιουργήσει τό κατάλληλο κλῖμα γιά πολλές καί διαφορετικές ἐκτιμήσεις ἀπ' τούς μελετητές τῶν πολιτικῶν μας πραγμάτων καθώς καί σέ εἰκοτολογίες σχετικά μέ πολιτικές προθέσεις. Τό κλῖμα αὐτό ἐβάρυνε ἀκόμα περισσότερο καί ἀπ' τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1974, πού — ὅσο κι ἄν ὅλοι πίστευαν καί τό διακήρυτταν ὅτι δέν ἦταν ἀντιπροσωπευτικά τῶν δυνάμεων τοῦ τόπου ἤ μᾶλλον γιά τόν λόγο αὐτό ἀκριβῶς ὁ καθένας (εἴτε ἐπρόκειτο γι' ἁπλό πολίτη εἴτε γιά κομματικό ὑπεύθυνο) ἔδινε τήν ἑρμηνεία πού τόν συνέφερε γιά νά θεμελιώσει στή συνέχεια πάνω σ' αὐτή τίς προσδοκούμενες κι ὄχι πραγματικά πιθανολογούμενες ἐξελίξεις.

Στά τρία χρόνια ὅμως πού πέρασαν ἀπ' τό 1974 ξακαθαρίστηκαν ἀρκετά πράγματα. Ξεκαθαρίστηκαν σέ βαθμό μάλιστα πού σήμερα — μετά καί τίς πρόσφατες ἐκλογές — δέν δικαιολογοῦνται οὔτε αὐταπάτες στίς ἐκτιμήσεις οὔτε μυωπία στίς μελλοντικές πολιτικές ἐνατενίσεις.

Ἀναφερόμενοι στό ΠΑΣΟΚ, πού εἶναι καί τ' ἀντικείμενο τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, θά πρέπει σήμερα νά παραδεχτοῦμε ὅτι, παρόλες τίς ἀντιφάσεις πού ἴσως ἡ συγκεκριμένη δυναμική τοῦ πολιτικοῦ ἀγώνα ἐπέβαλε, τό κόμμα αὐτό μ' ἀρκετή σαφήνεια ξεκαθάρισε στά τρία αὐτά χρόνια καί τό ἰδεολογικό του περιεχόμενο καί τόν συγκεκριμένο κοινωνικό χῶρο πού στόχευε ἀλλά καί τήν ἀγωνιστική του μεθοδολογία, τήν τακτική του καί στρατηγική του. Καί εἶναι οἱ ἐπιλογές του ἄξιες ἀναφορᾶς ἀλλά κι ἀνάλυσης γιατί ἀποτελοῦν συνιστῶσες τῆς τελικῆς συνισταμένης πού τό ὁδήγησε στό σημερινό ποσοτικό μέγεθος τῆς παρουσίας του.

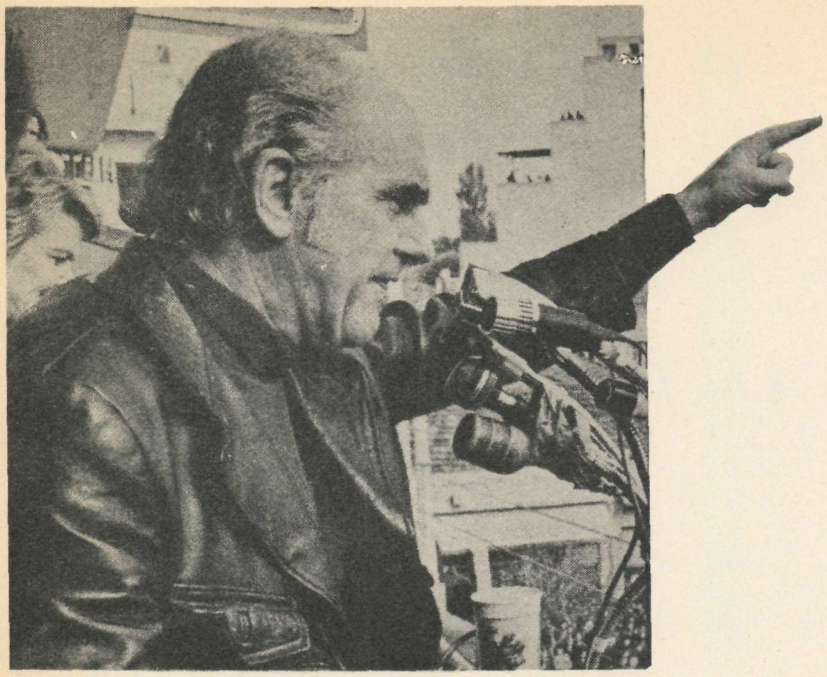

Στίς ἐκλογές τοῦ '74

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Ἀρχίζοντας ἀπ' τό ἰδεολογικό περιεχόμενο τοῦ ΠΑΣΟΚ θά πρέπει συγχρόνως νά εἰδοποιήσουμε τόν ἀναγνώστη ὅτι δέν πρόκειται νά γίνει στό ἄρθρο αὐτό βαθυστόχαστη ἐπιστημονική καί κριτική ἀνάπτυξη τῶν ἰδεολογικῶν θέσεων τοῦ κόμματος. Γιατί τό ἐγχείρημα αὐτό καί δύσκολο εἶναι καί πέρα ἀπ' τίς προθέσεις τοῦ γράφοντος. Θά βοηθοῦσε ὅμως τόν ἀναγνώστη ἡ ἀναφορά μας σέ μερικές κεντρικές καί καθοριστικές θέσεις τοῦ ἰδεολογικοῦ ἀναπτύγματος τοῦ κόμματος αὐτοῦ. Θεωροῦμε δέ ὅτι οἱ θέσεις αὐτές λειτούργησαν ἐπίσης καθοριστικά στήν ἀνοδική πορεία τοῦ ΠΑΣΟΚ γιατί ἐκτός τοῦ λογικοῦ ἀντικρύσματος πού εἶχαν ἀφ' ἑαυτές, ἄγγιξαν καί τίς συναισθηματικές χορδές ἑνός λαοῦ πού μόλις ἔγκε ἀπό μιά ξενόδουλη δικτατορία, πού ἔζησε ἔντονα τήν ἀλλοτρίωση τῆς κυριαρχίας του καί πού καθημερινά ἔχει εἰκόνες — παραδείγματα πού πιστοποιοῦν τήν ἔντονη ἀνισότητα.

Ἐξάλλου εἶναι παραδεκτό, ἀκόμα κι ἀπό κύκλους τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὅτι περισσότερο ἡ ἰδεολογία τοῦ κινήματος ἀναπτύσσεται, ἀνελίσσεται — πιό ἁπλᾶ κτίζεται — σ' ὁρισμένα μοτίβα καί συνθήματα (Ἐθνική ἀνεξαρτησία — Λαϊκή κυριαρχία — Προνομιοῦχοι καί μή προνομιοῦχοι Ἕλληνες κλπ) παρά ὅτι τά μοτίβα αὐτά εἶναι συμπυκνωμένες ἀποκρυσταλλώσεις μιᾶς αὐστηρά ἐπιστημονικῆς ἀνάλυσης.

Ὁ πρῶτος πόλος, ἰδεολογικός κι ἀγωνιστικός, τοῦ ΠΑΣΟΚ εἶναι ἡ «ἐθνική ἀνεξαρτησία». Σχεδόν μονότονα ὁ Α. Π. σ' ὅλους τούς λόγους του κατέληγε μέ τό γνωστό «σλόγκαν» «Ἡ Ἑλλάδα στούς Ἕλληνες». Ἔτσι πολύ ἁπλᾶ τό ΠΑΣΟΚ ρίχνει τήν πρωταρχική αἰτία τῆς κακοδαιμονίας μας στόν ξένο παράγοντα. Εἶναι τό σημεῖο ἀναφορᾶς κάθε προγράμματος πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ ἤ οἰκονομικοῦ. Μέ μιά ἐντυπωσιακή ἁπλοποίηση ἤ ἀποσιώπηση τῶν κοινωνικῶν δομῶν στήν Ἑλλάδα (περιφέρεια) καί στίς χῶρες τῆς Δύσης (κέντρο) καί τῶν ἀγώνων πού γίνονται καθημερινά σ' αὐτές, μεταφέρει τήν «πάλη τῶν τάξεων» στήν «πάλη τῶν κρατῶν» ὑποβιβάζοντας μέ τόν τρόπο αὐτό καί τόν εὐμενή ρόλο τῶν ἀγώνων τῆς ἐργατικῆς τάξης στίς χῶρες τῆς Δύσης, ἀλλά καί τόν καθοριστικά ἀρνητικό ρόλο τῆς «δεξιᾶς» στήν Ἑλλάδα πού δέν βλάπτει τή χώρα μόνο στό βαθμό πού εἶναι ἐξαρτημένη ἀλλά καί στό βαθμό πού κυριαρχεῖ στήν ὑπάρχουσα δομή τῆς χώρας καί στόν κρατικο - κυβερνητικό μηχανισμό. Ἡ ἀποτελεσματικότητα τῆς θέσης «Ἐθνική ἀνεξαρτησία» εἶναι ἀρκετά ἀπτή.

Εἰσάγει στή συλλογιστική τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου ἕνα μαγικό καί ἁπλό κλειδί μέ τό ὁποῖο εἶναι σέ θέση νά ἑρμηνεύσει ὅλα τά κακά αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἡ ἁπλότητα καί ἡ εὐκολία αὐτή, γεμίζει τόν ἄνθρωπο αὐτοπεποίθηση πού στό πολιτικό ἐπίπεδό του μεταφράζεται σέ πίστη φανατικοῦ ἀπέναντι ὄχι μόνο στήν ἰδέα ἀλλά καί στόν «δότη» καί ἐκφραστή αὐτῆς. Στή συνέχεια ἡ ἁπλότητα τῆς θέσης ἔχει μιά ἄλλη διάσταση. Τή μεγιστοποίηση τῆς ἐλπίδας πού προκύπτει ἀπ' τήν εὐκολία καί τήν ὀρατότητα τῆς προτεινόμενης λύσης. Ἀποδεικνύεται ἔτσι τό σύνθημα πραγματικός μαγνήτης γιά τίς μᾶζες πού πρόσφατα (καί ἐπιδερμικά ἄς μή μᾶς δημιουργοῦνται αὐταπάτες) πολιτικοποιημένες ἀναζητοῦν εὔπεπτες ἐξηγήσεις καί πολιτικές προτάσεις γιά ἐσωτερική χρήση (ἡ συνείδηση πού σκέπτεται) ἀλλά καί γιά κατανάλωση (ἡ συνείδηση στήν κοινωνία).

Μιά τρίτη διάσταση τῆς «Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας» εἶναι αὐτή πού προσδιορίζεται ἀπ' τό «ἀνήκομεν εἰς τήν Δύσιν» τοῦ κ. Καραμανλῆ πού ὡς ἰδεολογική τοποθέτηση ὑπῆρχε βέβαια γιά τή δεξιά πολύ πρίν ἀπ' τή φραστική διατύπωση τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ. Εὔκολα γίνεται ἀντιληπτό τ' ἀντιπολιτευτικό κέρδος τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀπ' τήν ἀντιπαράθεσή του αὐτή στή Ν. Δ. Μιά ἀντιπαράθεση πού συνεχίζεται μέ τήν ἀντίθεση τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στήν ΕΟΚ καί μέ τήν πλειοδοσία στά ἐθνικά θέματα («Βυθίσατε τό Χόρα»), ὅλα προϊόντα ἀπ' εὐθείας τοῦ «ἡ Ἑλλάς ἀνήκει στούς Ἕλληνες».

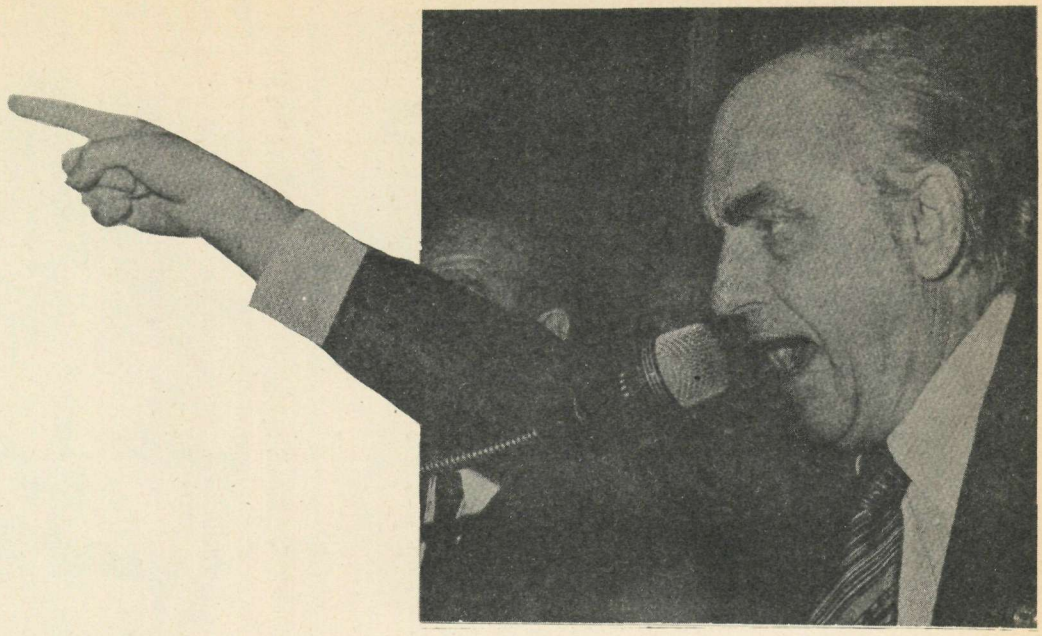

Στίς ἐκλογές τοῦ '77

Τελειώνοντας τό τμῆμα αὐτό τοῦ ἄρθρου δέν θᾶταν ἄσκοπο νά σημειώσουμε καί δύο ἄλλα ὠφελήματα πού κρυκύπτουν γιά τό ΠΑΣΟΚ ἀπ' τήν τοποθέτηση στό κέντρο τοῦ πολιτικοῦ μας προβλήματος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Πρῶτο, μεταφέροντας τό «κακό» ἔξω ἀπ' τήν Ἑλλάδα ἔχει τή δυνατότητα νά μήν ἀναφέρεται μέ σαφήνεια σέ συγκεκριμένες ἐκμεταλλευτικές ἤ παρασιτικές τάξεις κι ὁμάδες τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Κατά συνέπεια δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις, κάτω ἀπό ἕνα ἀσαφές σύνθημα πού θά ἐξετάσουμε παρακάτω (προνομιοῦχοι καί μή προνομιοῦχοι Ἕλληνες) ν' ἀπευθύνεται σ' ἕνα μεγάλο ποσοστό τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, τμῆμα τοῦ ὁποίου σίγουρα δέν συμφέρει ἡ «ἀλλαγή» τοῦ ΠΑΣΟΚ. Δεύτερο, κατορθώνει νά περιβληθεῖ μέ τόν τίτλο τοῦ ἐθνικοῦ πλειοδότη. Καί εἶναι σημαντικό αὐτό γιατί δέν πρέπει νά παραβλέπουμε ὅτι στήν πρόσφατη ἱστορία μας τ' ἀριστερό κίνημα ἔχει γιά τήν πολιτική συνείδηση τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου τή «ρετσινιά» τῆς προδοσίας.

Ἡ μόνη δυσάρεστη συνέπεια — ἀπ' τή ἄποψη τοῦ λαϊκοῦ ἀντικρύσματος — πού φαίνεται ὅτι ἔχει τό ΠΑΣΟΚ ἀπ' τήν παραπάνω τοποθέτησή του πού χρωματίζει τόν ἀγώνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὡς ἀπελευθερωτικό ἀγώνα (ἔχει εἰπωθεῖ ἄλλωστε ἀπ' τόν ἴδιο τόν Α. Π. πολλές φορές) εἶναι ἡ ἀναγκαστική (θελημματική;) ἐμπλοκή του καί παράθεση μ' ἀντίστοιχες παρουσίες στό χῶρο τῆς Μεσογείου (Λιβύη, Ἀλγερία, Μάλτα) καί Μέσης Ἀνατολῆς (Συρία, Παλαιστίνη). Σίγουρα γιά μεγάλο τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ὁ παραλληλισμός αὐτός ἠχεῖ περίπου ὡς ὕβρις μέ τά συνακόλουθα ἀποτελέσματά.

Ὁ δεύτερος κύριος ἰδεολογικός πόλος τοῦ ΠΑΣΟΚ — μιά θέση πού ἀκούστηκε σέ κάθε προεκλογικό λόγο τοῦ ἀρχηγοῦ του — εἶναι ἡ κατάταξη τῶν Ἑλλήνων σέ προνομιούχους καί μή προνομιούχους κι ὅτι τό ΠΑΣΟΚ εἶναι τό κίνημα ὅλων τῶν μή προνομιούχων Ἑλλήνων. Στήν παραπάνω ἀνάπτυξη νομίζουμε φάνηκε πῶς λειτουργεῖ τό σύνθημα αὐτό στίς εὐρύτερες λαϊκές μάζες μέ τήν ποσοτική ἔννοια τοῦ ὅρου. Ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι δίνει τή δυνατότητα σέ πολλούς ἀνθρώπους νά αἰσθανθοῦν ὅτι ἀνήκουν στούς μή προνομιούχους Ἕλληνες καί κατά συνέπεια νά ψηφίζουν ΠΑΣΟΚ ὄχι ἐπειδή πράγματι ἔτσι εἶναι ἀντικειμενικά ἀλλά γιατί αἰσθάνονται ἔτσι (ὁ μή πετυχημένος π.χ. χονδρέμπορος - μεσάζων σέ σχέση μέ τόν πετυχημένο συνάδελφό του). Πιστεύουμε λοιπόν ὅτι ὁ ὅρος εἶναι κενός ἀπό κάθε ἀναλυτική ἀξία καί δέν προσδιορίζει κοινωνιολογικά τίποτα μέ σαφήνει. Δέν θά προχωρήσουμε αὐτή τή στιγμή σέ μιά ἐπιστημονική ἐνδοσκόπηση γύρω ἀπ' τήν κοινωνική στρωματογραφία γιατί ἀφενός δέν ἀφορᾶ τό κείμενό μας, ἀφετέρου ὀφείλουμε νά ὁμολογήσουμε ὅτι δέν εἴμαστε σέ θέση αὐτή τή στιγμή νά τό κάνουμε.

Ἐκεῖνο ὅμως πού θά [illegible]αμε νά σημειώσουμε εἶναι ὁ ποπουλίστικος χαρακτήρας αὐτοῦ τοῦ συνθήματος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ ὅρος «πο[illegible]υλισμός» (ἤ «λαϊκισμός») ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ὑπερβολικά τόν τελευταῖο καιρό στό πολιτικό λεξιλό[illegible] [illegible]ι ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ἐπίσης γιά νά χαρακτηρίσει μερικές φορές κι ὁλόκληρο τό ΠΑΣΟΚ κίνημα ποπουλίστικο.

Τό εἶδος (ὁ «λαϊκισμός») καλλιεργεῖται γενικά σέ κοινωνίες πού τό βασικό τους πρόβλημα — κυρίως ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας μ' ὅλα τά συνακόλουθα — ἀφορᾶ στή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ. Ἀπ' τήν ἄποψη αὐτή εἶναι λογικό ἡ πρωταρχική στόχευση (π.χ. ἡ ἀπελευθέρωση) ἑνός κινήματος στίς χῶρες αὐτές ν' ἀποκτᾶ καθοριστικό ρόλο στή διαμόρφωση ὅλης τῆς ἰδεολογίας του, μέ συνέπεια ἡ ἐπί μέρους συνθηματολογία ν' ἀγνοεῖ τήν συγκεκριμένη ταξική δομή μιᾶς χώρας πού κρύβεται σκεπασμένη κάτω ἀπ' τόν μανδύα τοῦ βασικοῦ προβλήματος. Στίς χῶρες αὐτές ὁ «λαϊκισμός» ἔχει κάποια αἰτιολογία ἀλλά κατά τή γνώμη μας καμμιά δικαίωση (καί σύγχρονα παραδείγματα τό ἀποδεικνύουν). Ἐπανερχόμενοι πάλι στό θέμα μας θά θέλαμε πάντως νά παρατηρήσουμε ὅτι πρός τό παρόν ὁ διαχωρισμός σέ προνομιούχους καί μή προνομιούχους Ἕλληνες μόνο ὠφελήματα μπορεῖ νά φέρει στό

ΠΑΣΟΚ. Γιατί ἔλκει, ὅπως παραπάνω εἴπαμε, πέρα ἀπ' τόν πραγματικά μή προνομιοῦχο καί σημαντικό μέρος ὄχι μόνο ἀπ' τούς σαφῶς συνδεδεμένους μέ τή συγκεκριμένη οἰκονομική δομή τῆς χώρας, ἀλλά κι ἀπ' τούς ἐνσωματωμένους («βολεμένους»), στ' ὄνομα τῆς κοινωνικῆς ἡσυχίας σ' αὐτή.

Μακροπρόθεσμα — κι ἄν ὑποθέσουμε τό ΠΑΣΟΚ ν' ἀσκεῖ κυβερνητική ἐξουσία — θᾶναι καθοριστικά ἐπικίνδυνοι γιά τήν πορεία τοῦ τόπου ὅλοι ἐκεῖνοι πού ψήφισαν ΠΑΣΟΚ πιστεύοντας ὅτι εἶναι μή προνομιοῦχοι καί τούς ἀντιμετωπίζει τώρα τό κόμμα τους σάν προνομιούχους.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ἀφήνοντας τήν προσπάθεια ἀνάλυσης τῶν πολιτικῶν καί κατά συνέπεια ἐκλογικῶν ἐπιπτώσεων τῶν ἰδεολογικῶν θέσεων τοῦ ΠΑΣΟΚ, εἶναι σκόπιμο ν' ἀσχοληθοῦμε γιά λίγο μέ τήν ἀγωνιστική μεθοδολογία πού ἀκολούθησε στά τρία αὐτά χρόνια καί τῆς ὁποίας τή μορφή προφανῶς θά συνεχίσει.

Νομίζουμε ὅτι τό ΠΑΣΟΚ δέν εἶχε ἄλλη ἐπιλογή συμμετοχῆς στούς ἀγῶνες τῶν μαζικῶν φορέων — ἀλλά καί μεθόδευσης τῶν καθαρά κομματικῶν ἐκδηλώσεων — ἀπ' τό στήσιμο μιᾶς ἀποδοτικῆς ὀργανωτικῆς δομῆς. Ἡ ἐπιλογή του αὐτή γινόταν ἀκόμα πιό ἐπιτακτική, ἄν ἀναλογιστοῦμε ὅτι στή συνείδηση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων δέ νοεῖται «ἀριστερό» κόμα χωρίς ὀργάνωση.

Ἡ θεωρητική τοποθέτηση τοῦ θέματος τῆς ὀργάνωσης ἑνός κόμματος (δηλ. τῆς καταστατικά δοσμένης καί κατοχυρωμένης παραχώρησης κομματικῆς ἐξουσίας στή λαϊκή βάση) ὡς προϋπόθεση γιά νά λειτουργήσει οὐσιαστικά δημοκρατικά καί κατά συνέπεια νά ἐξυπηρετήσει τά λαϊκά συμφέροντα, ἔχουμε τή γνώμη ὅτι τοὐλάχιστον σήμερα δέν ἀμφισβητεῖται ἀπό κανένα.

Ἡ ὕπαρξή της δέν εἶναι ἀπαραίτητα καί ἱκανή συνθήκη γιά τόν προσδιορισμό τῆς ἐσωτερικῆς δημοκρατίας ἑνός κόμματος. Ἀπ' τήν στιγμή πού ὑπάρχει ἡ ὀργάνωση — καί γιά τό ΠΑΣΟΚ ὑπάρχει σέ θαυμαστό ἐπίπεδο ὡς ἀποτέλεσμα ἑνός ἔντονου καί συνεχοῦς ὀργανωτικοῦ ἀκτιβισμοῦ — δυστυχῶς εἶναι σχετικά εὔκολο στήν ἡγετική ὁμάδα τοῦ κόμματος νά τήν κατευθύνει πρός τούς σκοπούς πού αὐτή ἐπιθυμεῖ.

Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι οἱ ὀργανωτικές δομές ὅλων τῶν ἀριστερῶν κομμάτων στήν Ἑλλάδα, συμπεριλαμβανομένου βέβαια καί τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἔχουν μιά ἐκπληκτική ὁμοιότητα μέ τίς ἀντίστοιχες λενινιστικές, τόσο στή μορφή ὅσο καί στό περιεχόμενο. Ἡ ἐπιβίωση ὅμως τῶν δομῶν αὐτῶν δέν σημαίνει ἀναγκαστικά καί τήν ἐπιβίωση παραλλήλων συνθηκῶν. Τολμοῦμε νά ποῦμε ὅτι ὀφείλεται στή δυνατότητα πού ἔχει αὐτή ἡ ὀργανωτική δομή στήν ἐξυπηρέτηση ὑποπολιτικῶν καί παραπολιτικῶν ἀναγκῶν τῆς ἡγεσίας ἤ τοῦ Κόμματος γενικότερα.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Λένιν μεθοδεύοντας τό ὀργανωτικό σχῆμα τοῦ Νέου Τύπου Κόματος προϋπόθετε ὁπωσδήποτε τόν εὐάριθμο ἐκεῖνο κομματικό πυρήνα καί τά πλεκάμιά του πού θᾶχαν ὡς ἀποκλειστική δραστηριότητα τήν κομματική μέριμνα. Ἔτσι ἡ συγκεκριμένη δομή ἀποκτοῦσε σύγχρονα χαρακτήρα παιδαγωγικό καί διαμεσολαβητικό μεταξύ τῆς ἡγεσίας τοῦ κόμματος καί τοῦ λαοῦ. Ἑπόμενη χρησιμότητα, γιά τό λενινιστικό πρότυπο, ἦταν ἡ δημοκρατική λειτουργία τοῦ κόμματος — μπλοκαρισμένη βέβαια ἀπό τό δόγμα τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Εὔλογα λοιπόν γεννιέται τό ἐρώτημα ποιός εἶναι ὁ σημερινός ρόλος τῆς ὀργάνωσης ἑνός κόματος. Ἡ σωστή ἀπάντηση νομίζουμε εἶναι ὅτι ὅσο καί νά περιορίσουν (ἤ καί καταργήσουν) τά σύγχρονα μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας τόν μεσολαβητικό καί παιδαγωγικό ρόλο τῆς ὀργάνωσης, παραμένει κεφαλαιώδης ἡ σημασία της γιά τήν λειτουργία ἑνός κόμματος ὄχι ὡς ἀθροίσματος προσωπικοτήτων ἀλλά ὡς πολιτικός φορέας τῶν συμφερόντων καί διεκδικήσεων συγκεκριμένων κοινωνικῶν τάξεων ἤ ὁμάδων.

Ὁ μοναδικός δρόμος, πού μπορεῖ νά ἐπικοινωνεῖ ἡ βάση μέ τήν ἡγεσία κι ἀντίστροφα, εἶναι μέσα ἀπό δημοκρατικές διαδικασίες ὁ δρόμος τῆς ὀργάνωσης. Καί ἐπικοινωνία τῆς βάσης μέ τήν κορυφή δέν σημαίνει ἁπλῶς πληροφόρηση. Σημαίνει ἄσκηση, καταστατικά ὁρισμένων ἀποφασιστικῶν ἁρμοδιοτήτων καί ὑπαγόρευση ἀποφάσεων στίς ὁποῖες τό κόμμα ὀφείλει ὑπακοή καί πιστή ἐφαρμογή.

Δέν θά μπορούσαμε νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι συνέβη ἤ συμβαίνει κάτι τέτοιο μέ τό ΠΑΣΟΚ. Τό εἴπαμε ἄλλωστε κι ἀπ' τήν ἀρχή, ὅτι — τοὐλάχιστον πρός τό παρόν — ἡ δουλειά τῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος εἶναι παραπολιτική — στό βαθμό πού χρησιμοποιεῖται γιά ἠθική κατηγορία ἤ γιά ἐξοστράκιση μελῶν τοῦ κινήματος (πάμπολλα τά παραδείγματα) — ἤ ὑποπολιτική (σέ σχέση μέ τό ἐπίπεδο τῆς κύριας πολιτικῆς δουλειᾶς πού τῆς ἀντιστοιχεῖ), στό βαθμό πού χρησιμοποιεῖται μόνο γιά τή συμμετοχή σέ διακομματικές ἐκδηλώσεις (π.χ. πορεία Πολυτεχνείου) ἤ γιά τήν ὀργάνωση μιᾶς μεγαλειώδους προεκλογικῆς συγκέντρωσης.

Μεγάλο τ' ἀντίκρυσμα στόν ἀγροτικό κόσμο

Ἡ τελευταία αὐτή αἰτία ὕπαρξης τῆς τόσο σημαντικῆς ποσοτικά ὀργάνωσης τοῦ ΠΑΣΟΚ εἶναι μάλιστα ἀπ' τίς κύριες συνιστῶσες τῆς ἐκλογικῆς ἐπιτυχίας τοῦ κόμματος.

Κλείνοντας τό θέμα τῆς ὀργάνωσης τοῦ ΠΑΣΟΚ, θά θέλαμε νά σημειώσουμε ὅτι ἀνεξάρτητα ἀπ' τά παραπάνω πρέπει νά παραδεχτοῦμε ὅτι ἡ ὀργάνωσή του ἀποτέλεσε τόν κύριο μοχλό τῶν ἐπιτυχιῶν του στούς μαζικούς φορεῖς, ἕνα ἀπ' τούς πιό βασικούς συντελεστές ἐπιτυχίας τῆς προεκλογικῆς καμπάνιας καί τέλος ὅτι πέρα ἀπ' τίς ὁποιεσδήποτε αἰτιάσεις ἐγγράφει ὑποδῆκες πραγματικῆς δημοκρατικῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος στό μέλλον.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΗ

Περνώντας τώρα στούς στρατηγικούς στόχους καί τή τακτική τοῦ Κινήματος θά θέλαμε ν' ἀρχίσουμε μέ τή παρατήρηση ὅτι, παρά τίς κάποιες ἀρχικές ἀσάφειες — ἀναπόφευκτες ἴσως λόγω τῆς ἰδιαίτερα μικρῆς ἡλικίας τοῦ κόμματος ἀλλά καί τῶν ἐνδοκομματικῶν ἐρίδων —, τελικά, πῆρε μορφή ἀρκετά ξεκάθαρη. Ἀπ' τήν ἀρχή ὅμως ἦταν ὁρατά τά σπέρματα καί οἱ προθέσεις: Τελικός σκοπός ἡ αὐτόνομη καί μονοκομματική κατάκτηση τῆς ἐξουσίας. Ἡ πορεία πρός αὐτή θά γίνει βασικά χωρίς ἐκλογικές συμπράξεις. Ἡ μορφή τοῦ ἀγώνα μόνο μπορεῖ μερικές φορές νά ὑπαγορεύσει πρόσκαιρες ἑνότητες καί κοινή μ' ἄλλα κόμματα δράση γιά συγκεκριμένο ἀντικειμενικό σκοπό. Αὐτά ὅλα βέβαια ἐφ' ὅσον τά δεδομένα τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς πραγματικότητας παραμείνουν ἀναλλοίωτα στήν ὑπόστασή τους ἀλλά καί στό συσχετισμό τους.

Οἱ θέσεις αὐτές δέν μποροῦμε νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι εἶναι σωστές ἤ λαθεμένες. Βέβαια πίστη αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ὅτι ἡ δημοκρατική ἀλλαγή στό κυβερνητικό ἐπίπεδο δέν μπορεῖ νἆναι παρά ἀποτέλεσμα τῆς ἑνότητας τῶν δυνάμεων πού ἐκφράζουν τήν ἀλλαγή αὐτή στό σύνολό της. Καί ὑπάρχουν ὁπωσδήποτε ἀναλυτικά καί ἱστορικά δεδομένα πού ὑποστηρίζουν αὐτή τήν ἄποψη. Δέν τήν ἀνάγουμε ὅμως σέ ἀξίωμα. Γιατί εἶναι ἀλήθεια πώς καί ἡ θέση τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔχει τήν ἰσχυρή ἐπιχειρηματολογία της. Ἡ ἐξέλιξη καί πολιτική πορεία αὐτῆς τῆς χώρας μόνο μπορεῖ ν' ἀποδείξει τήν ὀρθότητα τῆς μιᾶς θέσης ἤ τῆς ἄλλης.

Κλείνοντας τό κεφάλαιο αὐτό σχετικά μέ τήν πορεία τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀπ' τήν ἵδρυσή του ὥς σήμερα κι ἄν δεχτοῦμε ὅτι οἱ παρατηρήσεις μας δέν ἀπέχουν ἀπ' τήν ἀλήθεια, μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἔχουμε τό ὑλικό γιά νά κοιτάξουμε λίγο ἕνα ἄλλο θέμα: Πῶς τό ΠΑΣΟΚ ὀργάνωσε κι ἐκτέλεσε τόν ἐκλογικό του ἀγώνα.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ

Εἶναι ἀπόλυτα σύμφωνη μέ τά προηγούμενα ἡ διαπίστωση ὅτι ὁ ἐκλογικός ἀγώνας τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔγινε μέ κύριους μοχλούς τήν ὀργάνωση τοῦ κόμματος καί τίς ἰδεολογικές του θέσεις. Ἡ σημαντικότερη ὅμως δύναμή του — ἡ αἰχμή τοῦ βέλους του θά λέγαμε — ἦταν ὁ Πρόεδρος τοῦ Κινήματος Ἀνδρέας Παπανδρέου. Μιά ἀναφορά στή χαρισματική προσωπικότητα τοῦ Α. Π. ἔχουμε τή γνώμη ὅτι ὁπωσδήποτε δέν θά «κόμιζε

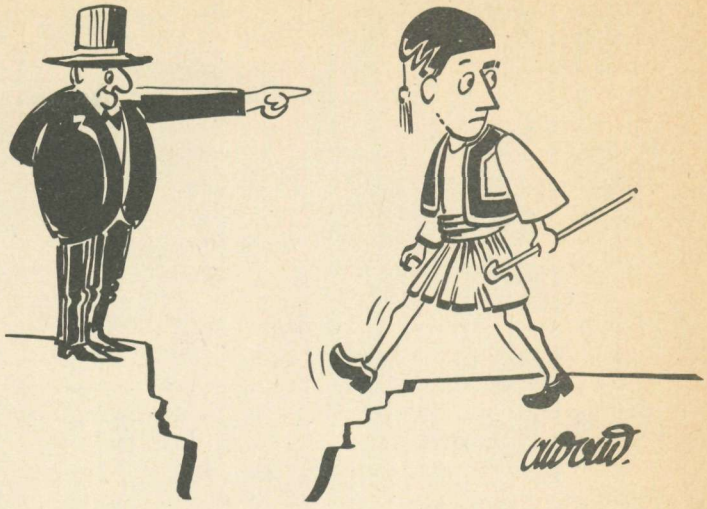

Μήπως ὁ Λαός ψήφισε «περισσότερο» προοδευτικά;

γλαύκα» στούς ἀναγνῶστες. Ἔχει γραφτεῖ πράγματι κατά καιρούς πληθώρα σχολίων γύρω ἀπ' τό πρόσωπό του. Ἄλλα μέ σκοπό νά τόν ἐπαινέσουν κι ἄλλα γιά νά τόν μειώσουν. Κοινός παρανομαστής ἡ ἀναγνώριση τῆς ἡγετικῆς του φυσιογνωμίας.

Εἶναι κοινός τόπος ὅτι τουλάχιστον ὥς σήμερα, μέ τήν ἐπιφύλαξη δηλαδή ὅτι τό παρόν καί τό μέλλον εἶναι ἐπιδεκτικά ἀναλύσεων κι ἀλλοιώσεων, τό ΠΑΣΟΚ εἶναι ταυτισμένο μέ τό πρόσωπο τοῦ Α.Π. Αὐτό βέβαια ἔχει τά θετικά του ἀλλά καί τ' ἀρνητικά του στοιχεῖα. Δέν θά προχωρήσουμε σ' αὐτά γιατί δέν εἶναι τό θέμα μας. Θά σημειώσουμε μονάχα μέ λίγα λόγια ὅτι ἡ συνιστώσα αὐτή εἶναι πρός τό παρόν ἡ δυνατότερη μέσα στό κίνημα. Ὁ Ἑλληνικός λαός καί λόγω παιδείας (ὁ πατέρας ἀφέντης, ὁ ἥρωας τῆς ἱστορίας) ἀλλά καί νοοτροπίας, εἶναι ἀπόλυτα καταφατικός στίς ἡγετικές προσωπικότητες. Ὁ ἰσχυρός μύθος —ὅσο καί νά μεταβάλλεται διαχρονικά τό περιεχόμενό του, γύρω ἀπό ἡγέτες — ἐξασφάλισε στήν πολιτική μας ἱστορία πολλές φορές τήν ἐκλογική ἐπιτυχία (Ε. Βενιζέλος, Γ. Παπανδρέου, Καραμανλῆς).

Στό βαθμό βέβαια πού ἡ ἐκλογική δύναμη καί ἐπιτυχία τοῦ ΠΑΣΟΚ ταυτίζεται μέ τό πρόσωπο τοῦ Α. Π. μειώνεται ἡ οὐσιαστική σημασία τῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος ἀλλά καί τῶν ἰδεολογικῶν του ζυμώσεων. Ἄλλωστε περιγράψαμε πιό πάνω κάπως ἀναλυτικά τή λειτουργία τῆς ὀργάνωσης. Εἶναι ἐπίσης γνωστό ὅτι ἡ ἰδεολογία τοῦ ΠΑΣΟΚ δέν θἆναι ἀποτέλεσμα κάποιας ζύμωσης ἤ ἐπεξεργασίας. Εἶναι πρός τό παρόν οἱ προσωπικές ἀπόψεις καί θέσεις τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου.

Ξεπερνώντας τή θεωρητική ἀναζήτηση τοῦ ρόλου τῶν χαρισματικῶν ἡγετῶν στήν πορεία τῶν λαῶν — ἡ συζήτηση εἶναι μεγάλη — ἄς παραμείνουμε στή διαπίστωση ὅτι ὁ Ἑλληνικός Λαός θεωρεῖ ἀκόμα τήν ὕπαρξη ἰσχυρῆς προσωπικότητας στήν κορυφή ἑνός κόμματος ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση ἤ ἐχέγγυο ἑνότητας, ἐμπιστοσύνης κι ἐπιτυχίας. Ἡ δυνατότητα ἐπικοινωνίας μεταξύ ἀρχηγοῦ καί λαοῦ εἶναι εὐθέως ἀνάλογη μέ τήν ἐπιτυχία τοῦ Κόμματος.

Γιά τήν Ὀργάνωση τοῦ ΠΑΣΟΚ — ὅπως αὐτή δραστηριοποιήθηκε κατά τή προεκλογική περίοδο — καί τά βασικά ἰδεολογικά μοτίβα πού χρησιμοποιήθηκαν, μιλήσαμε ἀρκετά σέ γενικότητες, παραπάνω. Καί ἡ ἐμπειρία μας ἀπ' τήν παρακολούθηση τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγώνα ἐπιβεβαιώνει τίς ἀπόψεις μας.

Ἡ πραγματικά ἐντυπωσιακή ποσοτική ὀργάνωση τοῦ κόμματος χρησιμοποιήθηκε σχεδόν ἀποκλειστικά σέ ρόλους ἐντυπώσεων ἤ «χαμαλίδικους» (συμμετοχή σέ συγκεντρώσεις μέ πανώ καί σημαῖες, ἀφισσοκόλληση, διανομή ἐκλογικοῦ ὑλικοῦ κλπ). Ἐξάλλου καί διαφορετικός νἆταν ὁ οὐσιαστικός ρόλος της, κατά τήν προεκλογική περίοδο περισσότερο θ' ἀσχολιόταν μ' αὐτά πού ἀσχολήθηκε καί λιγότερο μ' ὁτιδήποτε ἄλλο. Πολύ περισσότερο ὅταν ὁ ἡγέτης τοῦ κόμματος ἁλωνίζει πραγματικά τόν Ἑλληνικό χῶρο κι ἀποκαθιστᾶ μιά ἀπευθείας ἐπικοινωνία μέ τίς μάζες σέ τέτοιο βαθμό πού ὁ ὁποιοσδήποτε μεσολαβητικός ρόλος τῆς ὀργάνωσης νά μηδενίζεται.

..Ὁ τονισμός ἀπ' τή ἄλλη μεριά μερικῶν βασικῶν ἰδεολογικῶν θέσεων τοῦ κινήματος ἦταν ἀπόλυτα συνταιριασμένος — πέρα ἀπ' ὅσα ἀναπτύχθηκαν σχετικά πιό πάνω — μέ τήν τακτική προτεραιότητά του γι' αὐτή τήν περίοδο. Δηλαδή νά ἔρθει δεύτερο κόμμα καί νά καθιερωθεῖ ὡς ὁ μοναδικός φορέας οὐσιαστικῆς ἀντιπολίτευσης κι ἀλλαγῆς.

Στό ἐπίπεδο τῶν ψηφοφόρων ὁ στόχος ἦταν σαφής: οἱ ὀπαδοί τῆς ΕΔΗΚ πού τούς τράβηξε ἐγκαταλείποντας τίς ἀκρότητες καί τά ἔξαλλα συνθήματα, χρησιμοποιώντας τήν πειθώ καί πολλές φορές τήν ὑπόσχεση μέ σαφές περιεχόμενο γιά διάφορες κοινωνικές ὁμάδες πού κατά τεκμήριο ἀποτελοῦσαν πελατεία τῆς ΕΔΗΚ. Στήν προσπάθειά του αὐτή ὀφείλουμε νά ὁμολογήσουμε ὅτι τόν βοήθησαν πολύ καί ὁ (τότε) ἀρχηγός τῆς ΕΔΗΚ κ. Γ. Μαῦρος, πού στάθηκε — ὅπως ἀποδείχτηκε περίτρανα ἀπ' τό ἐκλογικό ἀποτέλεσμα — τελείως ἀνεπαρκής νά δώσει τίς συντεταγμένες τοῦ κόμματός του μεταξύ τῆς Ν.Δ. καί τοῦ ΠΑΣΟΚ μ' ἀποτέλεσμα τή σύνθλιψή του.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ — ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Δέν νομίζουμε ὅτι μποροῦμε ἀβίαστα νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι τό ποσοστό πού ἔλαβε στίς ἐκλογές τό ΠΑΣΟΚ εἶναι συνειδητοί ψηφοφόροι πού πιστεύουν στίς σοσιαλιστικές προτάσεις τοῦ Α.Π. Θᾶταν μᾶλλον παρακινδυνευμένο νά πιστέψουμε ὅτι ὁ λαός πού προτίμησε νά δώσει τήν ψῆφο του στό κόμμα αὐτό μελέτησε καί δέχτηκε στό σύνολό τους τίς «ἀναλύσεις» καί «συνθέσεις» πού ἔκανε γιά τά ἐσωτερικά ἤ ἐξωτερικά προβλήματα τῆς χώρας. Εἶναι σίγουρο ὅτι μεγάλο μέρος ἀρκέστηκε στά συνθήματα. Καί εἶναι βέβαια θλιβερό αὐτό. Γιατί ὅσο αἰσιόδοξο κι ἐποικοδομητικό εἶναι ὅτι τά κόμματα αἰσθάνονται σιγά - σιγά τήν ἀνάγκη ἐπεξεργασίας θέσεων καί προγραμμάτων, ἄλλο τόσο δημιουργεῖ ἀντίστροφα αἰσθήματα ἡ διαπίστωση ὅτι — καί αὐτή τή φορά — ὁ λαός ἀρκέστηκε στά συνθήματα καί — γιατί ὄχι; — στίς ὑποσχέσεις.

Ἕνα πρῶτο συμπέρασμα τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων, πού δίνει μάλιστα κι ἀπάντηση στό ἐρώτημα γιατί ὁ λαός ψήφιστε ἔτσι, εἶναι ὅτι τό ἐκλογικό σῶμα, καί εἰδικά τό τμῆμα πού ψήφισε ΠΑΣΟΚ — ἀνεξάρτητα ἀπ' τή μελέτη κι ἀποδοχή τῶν θέσεών του — ἔχει σαφῶς ριζοσπαστικοποιηθεῖ. Καί τό ὑποστηρίζουμε αὐτό γιατί δέν μποροῦμε νά παραγνωρίσουμε ὅτι τά συνθήματα τοῦ Α.Π. ἦταν σαφῶς σ' ἀντιστοιχία μέ τίς πολιτικές του θέσεις. Θᾶταν τό λιγότερο λάθος ἤ ἐθελοτυφλία νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι ὁ λαός ἐξαπατήθηκε. Ἀντίστροφα ἄκουσε ἀπ' τό στόμα τοῦ Α.Π. αὐτά ἀκριβῶς πού ἤθελε ν' ἀκούσει. Τά συνθήματα: ἐθνική ἀνεξαρτησία — ἔξω ἀπό τό ΝΑΤΟ — ὄχι ἔνταξη στήν ΕΟΚ — αὐτόνομη ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας — τό ἐργοστάσιο δίπλα στό χωράφι — ἀλλαγή κλπ., τά δέχτηκε καί τά ψήφισε καί τό γεγονός αὐτό εἶναι νομίζουμε σαφής ἔνδειξη τῶν τάσεων τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος σήμερα.

Ἀλλά γιατί ἔγινε αὐτό; Σέ τί βαθμό αὐτοί πού ψήφισαν ΠΑΣΟΚ ἐπιθυμοῦν ἀλλαγή; Δέν θά κάνουμε σ' αὐτό τό σημεῖο προσπάθεια ἀνάλυσης τοῦ ὅρου ἀλλαγή. Γιατί αὐτό ἀφορᾶ ἄλλους χώρους. Σ' αὐτό τό σημεῖο μᾶς ἐνδιαφέρει νά διαπιστώσουμε ἄν ὑπάρχουν πραγματικά στρώματα, τάξεις, ὁμάδες ψηφοφόρων πού νά τούς συμφέρει καί ἄρα νά ἐπιθυμοῦν καί νά ἐπιδιώκουν τήν «ἀλλαγή» ὄχι μέ τήν ἐπιστημονικά καθορισμένη κοινωνικοοικονομική ἔννοια τοῦ ὅρου (πού ἀρκετά σαφῶς προσδιορίζεται στά κείμενα θέσεων τοῦ ΠΑΣΟΚ) ἀλλά ὅπως αὐτή εὔκολα προσδιορίζεται γιά τόν κοινό ἄνθρωπο ὡς ἀντίθεση στίς βασικές θέσεις τῆς κυβερνώσας παράταξης. Τό πρόβλημα αὐτό εἶναι ἀντικείμενο κυρίως προεκλογικῆς τακτικῆς παρά βαθύτερης κοινωνικῆς ἀνάλυσης γιά τή χώρα μας, καί θά πρέπει νἆχει ἀπασχολήσει ὅλα τά κόμματα τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀφοῦ ὅλα ἐπαγγέλονταν τήν ἀλλαγή. Τό γιατί τελικά ἐπιδοκιμάστηκε ἡ «ἀλλαγή» τοῦ ΠΑΣΟΚ νομίζουμε ὅτι συνάγεται ἀπ' ὅσα ἔχουμε ἀναπτύξει πιό πάνω.

Ξεκινώντας λοιπόν ἀπ' τήν εὔκολη κι ἀναμφισβήτητη διαπίστωση ὅτι ἡ πορεία τῆς οἰκονομίας μας πρός τά κάτω εἶναι συντριπτική καί καθημερινή ἡ συμπίεση τῶν μισθωτῶν καί τῶν ἀγροτικῶν εἰσοδημάτων, καί ἀναζητώντας τέλος τά στρώματα ἐκεῖνα τοῦ λαοῦ πού περισσότερο ὑποφέρουν ἀπ' αὐτή τήν κατάσταση, βλέπουμε ὅτι τό σύνθημα τῆς «ἀλλαγῆς» — ἔστω καί μόνο του, γυμνό ἀπό ἕνα σαφή καθορισμό τοῦ περιεχομένου του — μπορεῖ σήμερα νά στοχεύσει σέ μεγάλα ποσοστά τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Πράγματι ἀπ' τά ἐπίσημα κρατικά στοιχεῖα, πού εἶναι στή διάθεση τοῦ καθένα, διαπιστώνεται ὅτι σήμερα ἕνα ποσοστό περίπου 40% τοῦ οἰκονομικά ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀσχολεῖται μέ τίς «ὑπηρεσίες» καί ἕνα 30% περίπου μέ τή γεωργία.

Κι ἄν ἀκόμα ἐξαιρέσουμε ἕνα τμῆμα (ὄχι ἀσήμαντο), ἀπ' τά πιό πάνω ποσοστά, ἀνθρώπων παρασιτικά ἀσχολουμένων στίς ὑπηρεσίες καί τή γεωργία ἤ ἐνσωματωμένων (βολεμένων) στό χῶρο αὐτό, συνάγουμε τό συμπέρασμα ὅτι ὑπάρχει ἕνα σοβαρό ποσοστό πού ἀντικειμενικά εἶναι δυσαρεστημένο ἀπ' τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας καί τά κηρύγματα «περί λιτότητος» τῆς κυβέρνησης, καί κατά συνέπεια δικαιολογημένα ἐπιδιώκει μιά κάποια «ἀλλαγή».

Ἐδῶ θά πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι στήν πολιτική ἱστορία αὐτοῦ τοῦ τόπου τό ΠΑΣΟΚ εἶναι ἀπ' τά λίγα κόμματα μέ σημαντική λαϊκή βάση — ἄν ὄχι τό μόνο — πού εἶχε καί ἔχει μέσα στούς πρωταρχικούς

στρατηγικούς του στόχους τήν ἀγροτιά.

Καί εἶναι τό πρῶτο πού πρότεινε στούς ἀγρότες — πέρα ἀπ' τίς ὑποσχέσεις πού εἶχαν σαφῶς ἄμεσο προεκλογικό χαρακτήρα — δομικές μεταβολές πού ἡ συνθηματολογική (μέ τήν καλή ἔννοια) παρουσίασή τους ἦταν καί εὔπεπτη καί ἀποδοτική. Συγκεκριμένα ὑποσχέθηκε ἄμεση αὔξηση τοῦ ἐτήσιου εἰσοδήματός τους («τιμές ἀσφαλείας πού νά καλύπτουν τό κόστος καί ν' ἀφήνουν λογικό περιθώριο κέρδους»), ἀντιμετώπιση τῆς ὑποαπασχόλησης, τῆς μετανάστευσης καί τῆς ἐρήμωσης τοῦ χωριοῦ («τό ἐργοστάσιο δίπλα στό χωράφι») καί τέλος ἀπαλλαγή τῆς ἀγροτικῆς τάξης ἀπ' τά παράσιτα τῶν μεσαζόντων πού καρπώνονται τό μεγαλύτερο μέρος ἀπ' τό κέρδος τῆς τιμῆς τοῦ προϊόντος («συνεταιρισμοί πού νά καλύπτουν ὅλο τό κύκλωμα παραγωγῆς, μεταποίησης, ἐμπορίας»). Ἄν στά πιό πάνω προσθέσουμε τό «φόβητρο» τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς πού ἐπέσειε σέ κάθε λόγο του πρός τούς ἀγρότες ὁ Α.Π., τήν ὑπόσχεση - δόλωμα γιά τριπλασιασμό τῶν συντάξεων καί τέλος τά ὠφελήματα γιά τήν ὕπαιθρο ἀπ' τό πρόγραμμα «περιθάλψεως» πού ὑποσχόταν, εἶναι ἄμεσα ἀντιληπτό γιατί τό ΠΑΣΟΚ σημείωσε τή μεγαλύτερή του ἐπιτυχία κυρίως στίς ἀγροτικές περιοχές τῆς χώρας.

Ἐπιχειρώντας μιά πρώτη διατύπωση γιά τίς μελλοντικές προοπτικές τοῦ ΠΑΣΟΚ ὀφείλουμε νά ὁμολογήσουμε ἀπ' τήν ἀρχή ὅτι καί πρώιμη θά εἶναι καί παρακινδυνευμένη. Ὅσο κι ἄν αὐτή τή στιγμή πιστεύουμε ὅτι ἔχουμε ἀρκετά δεδομένα γιά νά προβλέψουμε μ' ἀρκετή ἀκρίβεια τό μέλλον, ἔχουμε τή γνώμη ὅτι οἱ ἑπόμενοι μῆνες θά εἶναι σημαντικά καθοριστικοί.

Παραβλέποντας λοπόν τούς κινδύνους νά διαψευστοῦμε, καί μέ λίγη πίστη στή διαίσθησή μας, τολμοῦμε νά διατυπώσουμε τήν ἄποψη ὅτι λίγες πιθανότητες ὑπάρχουν στό μέλλον ν' ἀλλάξει ἡ δυναμική, πού δημιούργησαν αὐτές οἱ ἐκλογές, γιά τό ΠΑΣΟΚ.Κι αὐτό γιά τόν ἁπλούστατο λόγο ὅτι εἶναι πολύ δύσκολο ν' ἀποκτήσει τό κόμμα αὐτό ὑπολογίσιμους ἀντιπάλους. Ὄχι πώς δέν ὑπάρχει «χῶρος» στήν ἀντιπολίτευση γιά ν' ἀνδρωθεῖ ἕνα κόμμα μεταξύ τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆς Ν.Δ. Ἀλήθεια πιστεύουμε ὅτι ἡ ἰδεολογία ἑνός εὐρωπαϊκοῦ σοσιαλισμοῦ προσφέρει καί τίς θεωρητικές δυνατότητες καί καλύπτει κοινωνικά μεγάλο — τό μεγαλύτερο ἴσως — μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἕνα τέτοιο κόμμα — κι ἄν ἀκόμα εἶναι νέο καί δέν βαρύνεται μέ κληρονομικές καταβολές — θά συνθλιβεῖ σίγουρα γιά δύο λόγους. Ὁ πρῶτος ἔχει σχέση μέ τή δυναμική τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τήν πολιτική παιδεία τοῦ μέσου Ἕλληνα. Γιά τόν τελευταῖο ἡ ἰδεολογία τοῦ σοσιαλισμοῦ κατακυρώθηκε στό ΠΑΣΟΚ καί τόν Α.Π. Ἄς μήν ἐθελοτυφλοῦμε, ἡ πλειοψηφία τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος δέν εἶναι σέ θέση νά κάνει λεπτούς ἰδεολογικούς διαχωρισμούς. Ἔτσι ὁποιοσδήποτε ἄλλος μιλήσει γιά σοσιαλισμό ἔρχεται ἁπλῶς δεύτερος καί συνήθως προτιμᾶται τό πρωτότυπο.

Ὁ δεύτερος λόγος ἔχει σχέση μέ τίς θέσεις πού ἀναγκαστικά θά πρέπει νά ὑποστηρίξει ἕνας σοσιαλιστικός πολιτικός σχηματισμός διαφορετικός ἀπ' τό ΠΑΣΟΚ. Συγκεκριμένα ἐννοοῦμε τίς θέσεις σχετικά μέ τό ΝΑΤΟ καί τήν Κοινή Ἀγορά. Εἶναι σίγουρο ὅτι ἕνα κόμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ σοσιαλισμοῦ δέν μπορεῖ παρά νά πάρει θέσεις παρόμοιες, στή μορφή τους, μέ τή Ν.Δ. Ἔτσι ἀμέσως θ' ἀμφισβητηθεῖ ἡ φερεγγυότητα τοῦ κόμματος αὐτοῦ ὡς φορέα τῆς ἐναλλακτικῆς λύσης καί θ' ἀποπειραθεῖ ταύτισή του (κάτι πού συνέβη μέ τήν ΕΔΗΚ) μέ τήν Ν.Δ. Τό ἐγχείρημα αὐτό εὐκολύνεται ἀκόμα περισσότερο κι ἀπό τό γεγονός ὅτι στή χώρα μας λείπει ἕνα τέτοιο κόμμα μέ βαθειές ἱστορικές ρίζες κι ἀγωνιστικές παραδόσεις ὥστε νά μή μπορεῖ ν' ἀμφισβητεῖται ἡ ἀξιοπιστία του.

Διαπιστώνεται δηλαδή, μέ μιά πρώτη καί γρήγορη ματιά, ὅτι ἡ πιθανότερη πρόβλεψη εἶναι τό ΠΑΣΟΚ νά κρατήσει ἀλλά καί ν' αὐξήσει τά ποσοστά του στό βαθμό πού μονοπωλεῖ τήν πιθανότητα ἐναλλακτικῆς λύσης καί δημιουργεῖ μιά δυναμική σύντομης κατάκτησης τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας. Συνακόλουθα ἡ δυνατότητα τοῦ ἄλλου μή κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς ἀντιπολίτευσης (πρός τό παρόν τῆς ΕΔΗΚ) περιορίζεται σέ περιθωριακούς ἤ συμπληρωματικούς ρόλους. Τό ἐρώτημα παραμένει ὥς ποῦ φτάνουν ἀντικειμενικά οἱ δυνατότητες τοῦ ΠΑΣΟΚ. Καί σ' ἀρνητική ἀπάντηση σέ σχέση μέ ποσοστά πού ἀπαιτοῦνται γιά τήν ἐξουσία, πῶς καθορίζεται ἡ πορεία καί οἱ προοπτικές τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν κομμάτων.
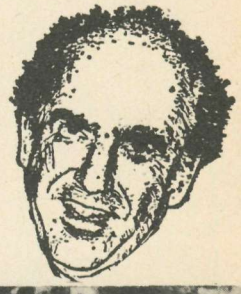
Κοντολογῆς ὑπάρχει σήμερα περιεχόμενο στήν ἔννοια τῆς δημοκρατικῆς ἑνότητας; Καί ἄν ἡ ἀπάντηση εἶναι «ναί», πῶς προσδιορίζεται σήμερα;